

1843-11-08

FAKTA

Dokumenttype:
Brevudkast

Afsendersted:
København

Omtalte personer:
Gustav Vilhelm Blom
Michelangelo Buonarroti
Carlo Dalgas
Johan Grundtvig
Svend Grundtvig
Claude Lorrain
J.Th. Lundbye
Salvator Rosa
Rafael Santi
P.C. Skovgaard

Arkivplacering:
Mappe 34 nr. 07

DOKUMENTINDHOLD

Afhandling/oplæg for selskabet, omhandlende kunstens betydning.

TRANSSKRIFTION

Mappe 34 nr 7

Udkast til en lille Afhandling for vort Selskab. 8 Nov 1843.-

Da vi sidst skildtes ad, bad Svend Grundtvig mig være betænkt paa Et eller Andet at udfylde Tiden med, om det skulde i aften gaae som sidst: da Discussionen gik lidt trykkent. Det faldt mig ind, at det dog vel egentlig var en stor Skam, at der sad tre Kunstnere og de kunde ikke skaffe én Diffinition tilveie paa, hvad Kunst er? Jeg tilstaar: jeg ærgrede mig, men det gjør jeg ikke mere, thi det forekommer mig at man kan godt være Kunstner uden at kunne skabe en saadan Diffinition, hvortil der netop udfordres en Fiinhed og Sikkerhed i Tænkning, der er i stand til at træffe paa et Haar – en Tanke gymnastik, som jeg troer uforenelig med et Kunstnergemyt. Jeg havde tænkt mulig i Sibberns Kunst og Poesi at kunne finde et af disse curieuse, philosophiske Hammerslag, der give Sømmet "paa Hovedet" – men jeg eier ikke Bogen og har ikke kundet skaffe den tilveie. _Dersom _det var en Plet, som Blom saaledes satte paa vor Ære, saa faaer vi indtil videre lade den sidde, jeg formaaer idetmindste ikke at vaske den af. Men jeg vil hellere forsøge om det var muligt for mig at godtgjøre: at der er en Pokkers Forskjæl paa at organisere en Stat og skabe et Kunstværk!" En Yttring af mig Uværdige, som Blom paa det kraftigste bestred.

Vi syntes Alle enige om at nærværende Aarhundrede var ikke gunstigt for Kunsten, hvilket Lieut: Blom udtrykkede i følgende Billede: det er naturligt, at vi kan ikke danne noget Kunstværk, saalænge vi sidder og vakler paa en trebenet Stol- vi maa først have det fjerde til – og nu troer Blom at den Aand, det er forbeholdt bedst at sætte Benet til, sindrigst, at det kan holde, at det er den samme Aand der senere paa denne Stol blot skal hvile sit Legeme mens den tegner store, stærke Træk af Menneskelivet og Naturen – jeg troer at den sidste er:

den Aand, der siger: min Træl til den Verdensaand,
hvis værker forbauser al Jorden.-

Jeg tilstaaer, at jeg föler mig paa Glatiis, thi disse store Aander skjænke mig saare sjældent Besög, og jeg föler at dette er en Ære, der overgaaer mine Kræfter men, jeg vil gaae frem i Tøiet og see hvor langt, jeg kan trække Læsset – styrter jeg som en gammel Vognmandshest da har jeg ærligt slidt for Föden. Det er en almindelig Paastand at Kunstnerne omgive deres Kunst med en vis Glorie – vel muligt! men naar ikke een eneste

-2-

Straale af Glorien falder paa Kunstneren, da har han ret dertil; thi uagtet det i vort Aarhundred vilde være Galskab at pukke paa Kunstens Aand, der

saa aabenbart viger for Verdens Aand, saa troer jeg dog sikkert at den er guddommelig og som saadan vidt forskjellig fra den tjenstfærdige Aand der sætter Stelen for den. Jeg tænker mig Statsmanden bestandig som reflekterende – Kunstneren umiddelbar. Hiin gennemgaar Historien med Alvor og Kritik, han drøfter de Forfatninger der længst faldt som trødske Stammer, han gjør Udkast til en ny Statsform, og vi kunne beundre Viisdommen og Humaniteten i den, men den hæver os ikke over Jorden, den gjør os de jordiske Forhold saa lette som muligt, men det er dog kun vor materielle Velværen, den har for Øie – derimod Kunstneren – ogsaa han fæster Øiet paa Historien og Verden om sig, men for at studere de menneskelige Lidenskaber, Menneskesindet, og hans Skabning kan lokke os til Himmel eller Helved, alt som hans Lune bød; det er bestandig kun til vor Aand og Følelse han taler. Hvorledes blive Kunstnerens Værker til? Uden Slid og Slæb, det Bedste uden han selv mærker det saa at sige, vil han bagefter tænke tilbage paa Arbeidet, da er det som det slet ikke var ham der havde gjort det. Kan Statsmanden saaledes drømme sig til sine bedste Ideer – jeg troer det ikke. Men netop de Ting i Kunsten, man drømmer sig til, saa man reent glemmer tekniske Vanskeligheder, det er de bedste, de aandigste – derfor har jeg troet, da enhver, der med nogen Ret og Rimelighed kaldes Kunstner, maa have gjort saadanne lette Strøg med Penselen, saadanne ildfulde Hug med Meislen, at det var Funken af den samme Aand, der hvilede over en Rafael og Claude Lorrain, Funken af den samme Aand, der gennemglødede Mikel Angelo og Salvator Rosa, der nu i en for Kunsten uheldig Periode afogtil slog ned som Lyn i Kunstnersjælen for at kundgjøre: den er ikke død, at den vil engang, naar Travlheden har lagt sig, atter komme i sin Kraft og straae over Verden, som i det 16de Aarhundrede – som i det gamle Grækenland. – Jeg veed ikke om Forskjellen, jeg pegede paa, er antydnet i det her Fremsatte; bedre formaaer jeg ikke at paavise den; dog falder der mig ind Noget, der maaske kunde kaste et svagt Lys paa Sagen fra en anden Side.

-3-

Er Digteren og Kunstneren end tilbøielig til at kalde Poesi og Kunst for Livets Liv og fortabe sig heri saa han overseer maaske endog de flittige Brødre, der sørge selv for hans Fornødenheder og Tryghed i en ordnet Stat, da er dette tilvisse en stor Synd, især da den guddommelige Gave han fik er Noget, der slet Intet har at gjøre med hans Person, som tit er ret jammerlig, forfængelig, udsvævende, ussel.

[vedhæftet tekst: Geniet, Talentet er betroet Gods, et Kald som ethvert andet Menneskes, og dersom han uddanner det af andre Hensyn end det, at han ogsaa skal virke i sit Kald; da er det Forfængelighed og Egoisme der driver ham. (En Bemærkning jeg har uddraget af Enten – eller).]

Derimod kan jeg ikke forestille mig den dygtige, redelige Politiker, den humane Lovgiver uden sand Humanitet. Den store Kunstner er kun Redskab, Værksted for en høiere Aand, som virker gennem ham, men han

elsker dog denne Aand og kalder den Livets Liv; men Alle kalder den "Livets Blomst!" Dette Navn hørte jeg aldrig anvendt paa det reent Nyttige i den materielle Verden. Det synes saaledes som Verden selv anerkjender en spædere Natur i Kunstens Frembringelser, at de ikke kunne springe af samme Rod som dens borgerlige Forfatninger. Vor Tid er ikke gunstig for kunst, men er det politiske Røre der gaaer gennem Verden ikke netop gunstig for Politiken; i dette Liv styrkes Kræfterne og vi tør vel dog til sidst haabe at see en herlig Dawning ovenpaa dette uhyggelige Mørke. Heri synes dog at ligge en betydelig Forskjel; man kan jo næsten sige: den enes Død den andens Brød.

Dernæst maa det være mig tilladt at henvende Opmærksomheden paa Kunstnerne selv for om muligt at feie lidt for deres Dørre. "De omgive deres Kunst med en vis Glorie", siger man ligesom bebreidende, da Enhver føler Kunstens ringe Betydning for Tiden støder det maaske den, hvis Virksomhed ikke saa meget som Kunstnerens for Tiden ligner en Øsen i Danaidernes Kar, vel muligt den dog er det nær: thi, ikke dem, der i det Store virke for deres Medborgere, al Agtelse for dem – men de smaae travle Sjæle, hvad udrette de vel med al deres Travlhed? Var Kunsten end nok saa død for Verden, den har dog Liv nok til at fortsætte sig gennem ægte Kuntsnersjæle til Verden faaer Tid til atter at skjænke den Opmærksomhed. En Opmærksomhed som ikke kan udeblive, som selv nu er tilstæde, thi med hvilken Gridskhed har man ikke snart i 100 Aar rodet i Jorden for at fremdrage til Lyset Resterne af den antike Kunst, der dog som en fjern Tids Barn ikke kan passe for os. Snart er det 100 Aar siden man udgravede Templerne i Grækenland og siden den Tid har man udgravet hele Bøyer med Billeder, som trods et Paar tusind Aars Alder dog have Liv nok endnu til at begeistre og vække Lyst til Efterlignelse; gamle Freskobilleder, som en barbarisk Tid har overkalket træde paany frem for den forundrede Verden – og Virkningerne have alt viist sig. Thorvaldsen bragte atter Sculpturen tilbage til den rene Stiil, som udmærkede Antiken – Overbeck dannede sig efter de gamle christelige Malere i Italien. Hvorvidt disse herlige Kunstnere have truffet det Rette, bliver et andet Spørgsmaal som jeg ikke skal vove at afgjøre, det maa Tiden eller Tiderne klare. Endnu et Ord, da det bestandig faaer Udseende af, at jeg trodser og vil med Magt gjøre Kunstens Ret Gjældende, Noget, der vilde være ligesaa latterligt som at pidske en til at plukke Blomster. Jeg seer klart at i det gamle Hellas, hvor Kunsten naaede en saadan Høide, at man ikke taalte noget stygt – der behøvede man ikke at tale Kunstens Sag, den talte for sig selv – og selv i vore Dage i Italien, hvor man skal kunne see Lazaronen forsøge med sit

-4-

smukke Legem og sine Pjalter forsøge at efterligne en deilig Statues eller en malet Figurs Stilling og Foldekast – selv der behøver man det ikke; men her i det høie Norden er Kunsten en fremmed Plante, der maa behandles

med Omhu for ikke at qvæles af alt det lette let franske Paddehatte, tit af de deiligste Farver og af tÿdske Ranker og Snÿlteplanter til i de ziirligste Svingninger omslÿngende den dÿbeste næsten ufattelige Philosophi og ligesaa ufatteligt Phantasteri. –

Jeg vil kun antyde, at tit lever en stille hen uden at være synderlig produktiv og dog kan der bo i ham en ægte Kunstnersjæl, der under heldigere Omstændigheder vilde have glædet sine Landsmænd med deilige Billeder; en tidlig Død bortrev flere saadanne fra os og Folket veed endnu ikke, hvad de eiede i disse Brødre. Jeg indrømmer villigt at Kunstens Tid er ikke kommet og vil maaske næppe see dens Dagning, men man bebreide mig ikke at jeg omgiver min Kunst med en Glorie, som man kalder det – det er, om der findes Kunst imig, betroet Gods, hvoraf den bedste nytte jeg kan drage for mig selv, er den: bedre at fatte de herlige Kunstneres Arbeider, som engang straaledede over Norden – og i Begeistringens Øieblikke, ikke naar jeg maler, men naar jeg glæder mig ved, hvad de maledede, da at føle: det er Funker af samme Aand, der besjælede dem, som nu gløder i mig, thi Æblet triller aldrig saa langt fra Træet, det smager jo af Roden. –

Det er tit nok ønsket at Kunstner og Studerende maatte nærme sig hinanden mere; nylig saa vi dem i et saadant venligt Møde, men hvad jeg der bemærkede og ikke kunde sige, det fremkommer jeg hermed i denne Vennekreds, hvor ogsaa det Ønske er udtalt af de Studerende: at træde i nøjere Forbindelse med Kunstnerne. Jeg har nemlig fundet at det altid er Kunstnerne, der mere gjøre det største Skidt Skridt. De Studerende ville nok anerkjende Kunsten og philosophere over den; men de tvinger os altid til at staae i et Afhængighedsforhold af det byrdefulde Slag som finder Sted, hvor den ene Part altid er modtagende. Saaledes er vi altid modtagende, men længselsfulde efter at give Erstatning, og virkelig i stand dertil, naar Studenter istedfor at philosophere over Kunstværket men mere vil nyde det. For at lette dette Skridt for de Studerende kunde det maaske tjene at bemærke: at de synes altid at betragte Kunsten som Noget, der bevæger sig slet i Aandens Verden, hvad den vel ogsaa gjør men Veien, som eneste Vei gaar gennem Formens. For Ikke-Kunstneren, for Lægmanden, staaer saaledes vistnok i Almindelighed kun Skulpturen og den italienske Malerskole, kort, den Kunst der bevæger sig i de høieste, reneste menneskelige Forestillinger og har sat sig til Opgave at: vise/ fremstille de høieste og dybeste Rørelser i Menneskesindet – i den Glands og Glorie, at han kalder dens Frembringelser Livets Blomster – men man glemme ikke at der er en anden Side af Menneskelivet, der giver Kunstneren rigeligt og rundeligt Stof : det Karakteristiske. Man glemmer ikke, at denne Deel af Kunsten har ogsaa havt en Glandsperiode i den nederlandske Skole. Man glemme det saa meget mindre som denne Side vist er for Tiden

Langt fatteligere langt mere fordragelig; og endnu: det er maaske den nederlandske Skole, der skjenker os de naturligste Mønstre* Man maa ikke tro, den er prosaisk, fordi man saa hyppigt seer en Krostue, [?fittet] og forrøget, hvor en tre fire lurvede Karle med stumpe Kridtpiber i Munden spille Kort. Man seer Rembrandts magiske Belysninger, Landskaberne eller Fremstillingerne af [?det] huuslig Liv og man vil indrømme den en elskelig Poesi. Seer jeg Billedet af en saadan ærbar Borgerkone i sin nette, graalige kydske Dragt, da har jeg tit fundet en Fromhed i et saadant Hoved, der, skjøndt paa en heel anden Maade end hos Italienerne, var istandtil at vække religiøse Forestillinger, istandtil i det ene blotte Hoved at tegne hele den gode Moders, den kjærlige Ægtefælles Liv. – Og er ikke Livet rigt paa Stof til saadanne Billeder, finder vi det ikke (med aabne Øine) lige for vor Fod, og, tit har jeg i det simple dagligdags Liv og huuslige Gjerning fundet en Høitid, der har forbauset. Udmal dem selv en stille Efteraarsdag, Luften er graa men stille saa man hører Hundene gjøe langt borte i en fjern Landsby, see der Bonden gaa i Plouguren – hør hans Tilraab til Hestene – og troe mig idet mindste har en saadan Scene altid havt noget næsten Helligt, dette Samliv mellem Natur og Mennesker saa yndigt, saa trøstende og stort, at den Kunst, der fremstiller det, kan aldrig i mine Øine blive smaalig og prosaisk. – Men hvem der ikke kan see det og dog virkelig ønsker at see det, har ingen anden Vei, end den: at studere Naturen; han glæde sig over Træet, Planten Græsstraet, Luftens Glands og Bakkernes Strøg paa samme Maade som han glæder sig ved et deiligt Pigeansigt, og med det Ønske: at de, naaar de næste Gang have været paa Landet, ikke mere maa undres over Kunstnerens smaa Henrykkelses-Udbrud over en Skygge eller en Blomsterstængels Bøining, ikke undres over dem, men dele dem – med det Ønske slutter jeg, hvad jeg i aften har at sige. –

|*til at danne vor begyndende Kunst efter.|

Udvalgt til en lille Offenhed for det Velstand. 8. Nov. 1849.

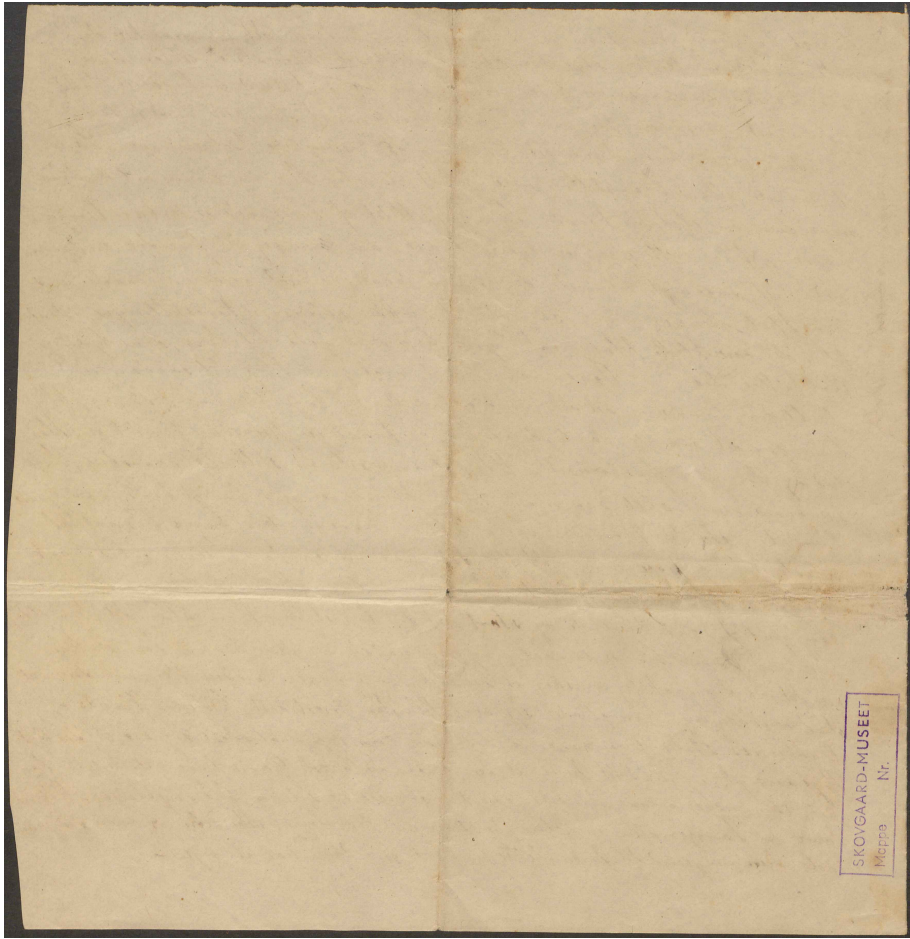
Så vi sidst skildtes de ad, bad Lægen Frøen mig være betænkt paa Et eller andet at indfylde. Tiden gik, om det skulde i øjen øjne som s. d. s. at D. s. d. h. om gik lidt tryk. Det faldt mig ind, at det dog vel egentlig var en stor Skam, at der sad tre Kunstnere og de kunde ikke skaffe en Diffinition til det paa, hvad Kunst var? Jeg tilstaaer jeg bad mig, men det var jeg ikke mere, thi det forekommer mig at man kan godt have Kunstner uden at kunne skabe en saadan Diffinition, hvilket der netop, indføres en Frøen og Sikkerhed i Tænkning, der er i stand til at træffe paa et Maal - en Tanke gennemsnit, som jeg traer uafhængigt med et Kunstnergemængde. Jeg havde tænkt mig; Lægens Kunstig Paa at kunne finde et af disse curieuse, philosophiske klammerlag, der gik Lægen, paa flodet - men jeg var ikke Bogen og har ikke kunnet skaffe den til det. Derom det var en Plod, som Blom saaledes satte paa der Læge, saa paa vi indtil videre lade den sidde, jeg paa paa. Det mindste ikke at sige den af. Men jeg vil hellere forsige om det var muligt for mig at gaa paa: at der er en Pikkens Forskjel paa at organisere en Hest og skabe et Kunstværk! en Uttriv af mig Mændene, som Blom paa det kraftigste bestred.

Vi syntes alle enige om at mædende Aarhundrede var ikke gunstigt for Kunst, hvilket Lægen, Blom indtrængte i sit gamle Brillede. Det er naturligt, at vi kan ikke derved noget Kunstværk, saalænge vi sidde og snakke paa en trøstet Hest vi maa først have det fjende til - og vi traer Blom at den Læge, det er for det bedste til at sætte Benet til, indtrængt, at det kan være, at det er den samme Læge der senere paa denne Hest blot skal handle sit Legeme mens den tegner store, stærke Træk af Menneske Kraft og Naturen - jeg traer at den sidste er den

den Læge, der siges at være Trættelen Lægen end, hvis Værker forsvinder af Jorden. -

Jeg tilstaaer, at jeg føler mig paa Platin, thi disse store Læger skænkede mig saare spildt Besøg, og jeg føler at dette er Læge, der overgaaet mine Kræfter - men, jeg vil gaa frem i Tiden og se hvor langt jeg kan trække Læsen - skifter jeg som en gammel Hest mands hest da har jeg dog arbtet lidt for Fæder.

Det er en almindelig Paastand at Kunstnere som gaa deres Kunst med en vis Glæde - vil nemlig, men naar ikke en kunst

SKOVGAARD-MUSEET
Mappa Nr.